HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הן ואוירן. שיעור כתיבת השיטין ואויר חלק בינתים נפסל אבל פחות מיכן אינו נפסל: ה"ג **דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן למאי חזיא.** והלא ניכר הזיוף לפי שצריך לכתוב אותיות דקות יותר משאר אותיות השטר כדי לתת חלק בין שיטה לשיטה ואם יכתוב כתיבה גסה גם עתה ניכר הזיוף שאין חלק בינתים כשאר שיטות שבשטר: **שני שיטין שאמרו.** בשיעור כתב ידי עדים שהוא יותר מכדי שיעור ידי סופר: **מאי טעמא כל דמזייף לאו לגבי סופר אזיל.** אולי לא יאבה לו ולא ישמע אליו לאורועי נפשיה אלא עושה בצינעא בתוך ביתו ואינו יודע לכוין ידו בכתיבה דקה כמו הסופר: **לגון לך לך זה על גב זה.** לא אתא לאיפלוגי אלחזקיה אלא ודאי בכתב ידי עדים משערין כתיבת שני השיטין חלק ועדיין צריך אויר בין שיטה לשיטה מלבד עודי הכתיבה כדי שאם יהיו שני לך בשני השיטין זה בעליונה וזה בתחתונה צריך שלא יגע משך גובה הלמ"ד של לך התחתון להגיע בך' של לך העליון דהא זימנין (ג) דמינהדלי בהדי הדדי ך' דשיטה עליונה ולמ"ד דשיטה התחתונה: **אלמא קסבר שני שיטין וד' אויריו.** שני אוירות בין שני השיטין משום כ' דעליונה ולמ"ד דתחתונה ואויר למעלה משיטה עליונה בשביל גובה למ"ד של לך העליון ואויר למטה מן השניה בשביל (ד) לך התחתון. ולך זה על גב זה לאו דוקא שתהא למ"ד כנגד למ"ד וכ' כנגד כ' אלא כדפרישית שזה למעלה בעליונה וזה למטה בתחתונה: **ושאשה אויריו.** דבין שני השיטין די לנו באויר אחד שיכול לאחוז את ידו להרחיק ראש הלמ"ד דתחתונה מכנגד רגל כ' העליונה: **ברוך בן לוי.** שני אוירין איכא הכא אחד למעלה בשביל למ"ד דלוי ואחד למטה בשביל כ' דברוך: **אמר רב לא שנו.** שני שיטין דפסול אא"כ הרחיק בין העדים לשטר אבל אם הוא בין העדים לקיום הנקרא אשרתא על שם ואישרנוהו וקיימנוהו הכתוב בו כגון שטר שכתב בו הנפק דהיינו אשרתא אפילו הרחיק יותר משני שיטין כשר כדמסיק ואזיל במטשטשו בדיו וסתם ב"ד אטיוטא לא חתימי אלא אעיקרו של שטר: ומשני **דמטייט ליה.** כלומר מלכלכו בדיו ואין יכול לכתוב בו שוס זיוף אבל אם בא הנפק לפנינו ויש בו שני שיטין חלק בלא טיאוט פסול הוא שלא נעשה כתיקון חכמים: **אטיוטא חתימי.** ולא אעיקר של שטר כדאמרי בגיטין (דף פז.) (ב) חייסינן שמא אשאילת שלום שכתב בשטר חתמו ולא אעיקרו של שטר הכא נמי כך מעידין בפנינו אטייט בדיו ונמחק כדי שלא יחשדו בבעל השטר: ומשני **בי דינא אטיוטא.** אין דרכן לחתום אבל עדים הכל מצוין לחתום ואפי' עמי הארץ ואפי' למיחתם אטיוטא: **וניחוש דלמא גייז ליה.** לשטר העליון לגמרי ומחיק ליה לטיוטא וכתב הוא (ה) והלוואתו ועדיו מזייפין על המחק: **דאמר רב שטר הכא הוא ועדיו על המחק כשר.** דמה לי אם חתמו עדים על קלף חלק או על הקלף שאור הוא ואינו מכירין אתימת יהיהן וגם העליון לא נמחק אלא פעם אחת כמו מקום שהעדים חותמין בו (ו) וגבי אשרתא אע"פ שאין אנו מכירין ידי עדים שלמעלה שעל המחק נסמך על אשרתא שאחריו שמתקיימת עדותן והלכך יכול למחוק הטיוטא ולזייף עדיה:

הגיחא

ג' אוירין בין שיטה לשיטה ולאו ראיה היא דא"כ למה צריך אויר שני באויר ראשון יכולין להיות ראש למ"ד ורגל כ"ף כיון שאינן זה כנגד זה אלא צריך לפרש שהן זה כנגד זה לך לך תחילו לזייף אם אין בינתים ריוח שאם יאריע לך לך זה כנגד זה בזיופו שיוכל לעשותו בריוח (ח): ד) שיטה אחת ושני אוירין והוי יותר משני שיטין בלא אוירין דא"כ שיטה לאחר כדפריך לעיל: **דמטייט ליה.** פי' ר"ת בנקודות או שורות שניכר (ט) בחלק מעט ניכר שלא מחק מעיקרא שאם היה מטשטשו בדיו ואין ניכר אם היה שם מחק אם לא ואפ"ה מכשר לשטרא מ"כ יטשטש כל השטר לגמרי וגם העדים שלמטה ויכתוב שטר בגליון של מעלה ויזייף עדים והאשרתא של מטה (י) מקיימין ואם אין גליון למעלה ויש שיטה אחת בין העדים לכתב יכתוב השטר ועדים בלותה שיטה והעדים הראשונים יטשטש בדיו והאשרתא מקיימת בעדים שזייף להכי צריך לפרש טיוטו אנקודות או שורות: **שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר.** (ל) דהא דפסלינן בגיטין (דף כא:) שטר הבא על המחק היינו כשעדיו על הגייר [ח]: (מ) ר' יוחנן אומר כו'. תימה דמשמע לתתא לפלוגי [ט] ובמאי פליג דהא לא פסיל אלא בלא טיוטו דאי בטיוטו אמאי פסול וכ"ת איכא ביניהו דרבי יוחנן פסיל אפילו בטיוטא (נ) שני שיטין בין עדים לאשרתא משום דימחקם ויכתוב הוא שטר ועדים על המחק והאשרתא מקיימין דסבירא דמקיימין מן האשרתא שבו הא ליכא למימר דא"כ כל שטרות שיש בהן

כגון אם כתב בשטר פלוני אמר לנו כתבו וחתמו לפלוני שאני חייב לו מנה וכתבו בו שאני שואל בשלומו

ספרא, ולא קשיא דכיון דאיכא שום חשבא שלא ללמוד משיטה אחרונה חיישינן דילמא איתמרי ואזיל לגבי ספרא וזייף ולא מפקינן ממונא, אבל בהרחקת שני שיטין כיון דודאי אין שם עתה שום שיטה מזוייפת לא פסלינן ליה משום גזרה שאינה מצויה לחוש דילמא אזיל לגבי ספרא ומזייף. ל. שהרי שטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר הוא שאם תאמר חדוד ומחוק אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים אלא מתני' בהוא על המחק ועדיו על הנייר שהוא פסול ואין לו תקנה. ממנ"ן גיטין כא: וקשיא לן מאי קא מקשינן... הלא בכל השטרות שיש בהם אשתרא יש לחדוש לכך שימחוק כל השטר והעדים וכתיב מאי דבעי ומחתים סהדי כו' ור"ל דשאר שטרות שאני שאע"פ שיש בהם אשרתא יראא הוא לחמוק השטר והעדים ולזייף שטר ועדים פן יוודע שאין זו חתימת העדים ונמצא שלא יועיל לו שטר מזוייף והפסיד השטר הראשון אבל הכא... לא הפסיד כלום שהרי השטר הראשון קיים הוא אצלו עם עדיו וימצא כל עת לקיימו. רבינו יונה. ועיין בתוס' לקמן ד"ה המיתם. ס. [ד]מדקאמר ור' יוחנן אמר נראה קצת דפליגי. ריטב"א.

(א) [בעמוד ערך דיו מ' גרס דמדיינת ליה פי' דמדיינת בדיו בחלק כלומר עושה נקודים על דיו בין העדים לאשרתא עכ"ל], (ב) [לקמן קטו.], (ג) רש"א, (ד) רש"א מה"ד, (ה) רש"א מה"ד,

הגהות הב"ח

(א) נב' הן ולא אוירן (שיטה אחת בלא אוירים) תא"מ וכ"כ לפי' רשב"ם ל"ג ליה: (ב) שם רבי יצחק: (ג) רשב"ם ד"ה כגון לך וכו' דהא זימנין דמיהדנדדין בהדי הדדי. ל"ג לשון התלמוד בפא"ט לגבי שני עורות הוושט שניקבו זה אצל כנגד זה דערפה משום דזימנין דמהנדדין בהדי הדדי ופרש"י ז"ל מתרמי דמיכווני אהדדי: (ד) ד"ה אלמא וכו' בשביל ך' של לך התחתון: (ה) ד"ה הלוואתו וניחוש כו' וכתב הוא הלוואתו כל"ל: (ו) ד"ה דאמר רב וכו' ולבבי אשרתא אע"פ וכו' שמקיימת עדותן: (ז) תוס' ד"ה (בדף הקודם) נמצא כו' ואין נראה לר"ת כו' הלכך נמצא בפוף אחד מהם קרוב. נ"כ עי' מ"ש התוס' בגיטין ז"ל ואומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל לא פסיל אלא בתחלה כו' ולאחר שחזר ר"ת לריך לפרש נמי דאפי' אמתא דמכשיר התם לא מכשיר אלא בתחלה אבל בסוף פסול לכ"ע וכ"כ התוס' להדיא בפ"ב דגיטין דף י"ח בד"ה אמרי לה: (ח) בא"ד שלא יאמרו מוטב תנאי וכו' תחמו בתחלה אלמא וכו' פסיל בתחלה: (ט) בא"ד וא"ת מ"ב אמאי כשר הכא ולא אמי וכו' וי"ל התם דפסלינן בתחלה מדרבנן משום דעדי הגט: (י) בא"ד ואיכו משום תנאי אבל: (כ) בא"ד מעדים שלמטה כו': מכלל: (ל) ד"ה שיטה וכו' דאי מזייף כיון שהבן שני שיטין דקות יותר משאר אותיות השטר לא"ל: (מ) בא"ד הרחיק שיטה אחת כשר: (נ) בא"ד למסקנא דהכא וכו' שני שיטין ואחת ואוירא וכו': (ס) ד"ה כגון וכו' לעשותו בריוח הס"ד ואמ"כ מה"ד שיטה אחת וכו' בלא אויר דאם לא כן שיטה אחת למאי חזיא: (ע) ד"ה דמטייט וכו' שיכר החלק מעט שאז ניכר שלא: (פ) בא"ד והאשרתא של מטה מקיימת אותם ואם אין גליון וכו' ואשרתא מקיימת לעדים שזייף: (צ) ד"ה שטר וכו' והא דפסלינן: (ק) ד"ה ר' יוחנן וכו' דר' יוחנן פסיל אפילו בטיוטא שיטה אחת בין עדים לאשרתא משום דימחקנה וכו' והאשרתא מקיימת אותו דסביר ליה דמקיימין וכו':

מוסף תוספות

א. או למילוי, לכך תתקיים העדות בשאר. גיטין יח: תוד"ה אמרי. ב. דודאי לשם עדות חתמו. שם. ג. שגורס בברייתא ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים. לעיל תוד"ה אלא. ד. [ד]כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים. שם. ה. דתו ליכא למיחש לחורבא דהא לעולם כי מקיים שלשה מהם, השנים מהם כשרים. ריטב"א גיטין פג. ועיי"ש בגמ' דלא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד ולהכי ליכא שום חששא בהא. ו. [ד]ניחוש דלמא אתי לקיומיה בשנים קרובים או בחד קרוב וחד כשר. גיטין יח: תוד"ה אמרי. ז. איכא דקשיא ליה עליה א"כ למה אין למרין משיטה אחרונה כשהוא נכתב ע"י סופר כיון דכל מאן דזייף לא אזיל לגבי

(ח) ומשו"ה פסול. (ט) נראה לי"ל וכשיטה שנייה אינן תופסין אלא בחור אחד וכו'.

יד א מיי' פכ"ז מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ט:
מז ב מיי' שם טוש"ע שם ס"ח:
מז ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:
יז ד מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע שם סי' מו סעיף נב:
יח ה מיי' שם הל' ד וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מה סעיף ו:
יט ו מיי' שם הל' ז וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף נב:

רבינו גרשום

דמי כשר: איבעיא להו ב' שיטין שאמרו. דפסולין מי בעינן הן ואוירן לאותו אויר שבין כתיבת שיטה לשיטה דכל כך ליהוו מרווחין הן ואוירן או הן בלא אוירן אפ"ה פסול: שיטה אחת דאמרו. הרחיק שיטה אחת כשירה. פשיטא דכשר דלמאי חזיא הא לא מצי לזיופי דניכרת הואי הכתיבה שהיא דקה יותר מן האחרת: ב' שיטין שאמרו. פסול צריך שיהיו רחבות ככתב ידי עדים דלא בקיאי בכתיבה דצריך הרווחה שפי מסופר אומן דיודע ליישב ולצמצם כתיבתו אבל הני שיטין מקמי דליהוי פסולות צריך הרווחה שפי מאי טעמא משום דכל דמזייף לאו לגבי ספרא אזיל דמזייף ליה דסופר לא מזייף אלא הוא עצמו מזייף בצנעא בביתו ולמי שאינו מומחה בכתיבה צריך הרווחה שפי: כגון לך לך זה על גב זה. דאיכא במשך ל' מלמעלה אויר אחד ובמשך כ' מלמטה אויר אחד והכי נמי לאידך לך דהיינו ב' שיטין וד' אוירין והואיל דאיכא הרווחה לא הוי מצי מזייף ליה בכתב ידי כל אדם (א) דפסול: כגון ל' מלמעלה וכ' למטה. בשני שיטין: קא סבר ב' שיטין וג' אוירין. משך ל' מלמעלה דשיטה ראשונה דהיינו אויר אחד ומשך כ' למטה משיטה שניה (ב) אין תופשין אלא באויר אחד לפי שצוארו של למ"ד הוא משוך אחר כריעה דכ' ולא מתחת רגליו: כגון ברוך בן לוי בשיטה אחת. היינו שיטה אחת וב' אוירין משך כריעה דכ' מלמטה ול' של לוי למעלה דהשתא מצי מזייף ומשום הכי פסול: אמר רב לא שנו. אם הרחיק העדים מן הכתב ב' שיטין דפסול: אלא בין עדים לשטר. דהשתא איכא הרווחה ומצי מזייף וכיון דעדים תחימי מלמטה אתי וגבי שלא כדין: אבל אי שבק הרווחה בין חתימת העדים לאשרתא. שאם כתב למטה בגוילין אשראי קיום בית דין שטרא דקא נפק לקדמנא ואשרנוהו וקיימנוהו אפי' נמצא נמי שהניח בין עדים לאשרא שיעור ד' או ה' שיטות כשר: מאי שנא בין עדי לשטר. שיעור ב' שיטין דפסול דלימא מזייף וכתב. בין עדים לשטרא וגבי מכח אותו קיום בית דין של מטה דמשמע דקיימו כל מה שכתוב בשטר. ומשני [משום] הכי כשר דאותו חלק שבין העדים לאשרא דמטשטש ליה מטשטשו כולו בדיו שאין יכול לכתוב בו על גבי שום זיוף. ומקשי' בין עדים לשטר אמאי בב' שיטין דפסול הא מצי מטייט ליה לאותו חלק בדיו דאינו יכול לזייף באותו מקום כלום. ומשני אי מטייט ליה בדיו בין כתב לעדים אמרי אינשי עדים אטיוטא מסהדי על מה שעל גבי חתימתן ולא על מה שכתוב בשטר ופסול השטר וכדאמר בדוכתא אחריתי אשאילת שלום חתימי

(א) [בעמוד ערך דיו מ' גרס דמדיינת ליה פי' דמדיינת בדיו בחלק כלומר עושה נקודים על דיו בין העדים לאשרתא עכ"ל], (ב) [לקמן קטו.], (ג) רש"א, (ד) רש"א מה"ד, (ה) רש"א מה"ד,

הגהות הב"ח

(א) נב' הן ולא אוירן (שיטה אחת בלא אוירים) תא"מ וכ"כ לפי' רשב"ם ל"ג ליה: (ב) שם רבי יצחק: (ג) רשב"ם ד"ה כגון לך וכו' דהא זימנין דמיהדנדדין בהדי הדדי. ל"ג לשון התלמוד בפא"ט לגבי שני עורות הוושט שניקבו זה אצל כנגד זה דערפה משום דזימנין דמהנדדין בהדי הדדי ופרש"י ז"ל מתרמי דמיכווני אהדדי: (ד) ד"ה אלמא וכו' בשביל ך' של לך התחתון: (ה) ד"ה הלוואתו וניחוש כו' וכתב הוא הלוואתו כל"ל: (ו) ד"ה דאמר רב וכו' ולבבי אשרתא אע"פ וכו' שמקיימת עדותן: (ז) תוס' ד"ה (בדף הקודם) נמצא כו' ואין נראה לר"ת כו' הלכך נמצא בפוף אחד מהם קרוב. נ"כ עי' מ"ש התוס' בגיטין ז"ל ואומר ר"ת דאפילו מאן דפסיל לא פסיל אלא בתחלה כו' ולאחר שחזר ר"ת לריך לפרש נמי דאפי' אמתא דמכשיר התם לא מכשיר אלא בתחלה אבל בסוף פסול לכ"ע וכ"כ התוס' להדיא בפ"ב דגיטין דף י"ח בד"ה אמרי לה: (ח) בא"ד שלא יאמרו מוטב תנאי וכו' תחמו בתחלה אלמא וכו' פסיל בתחלה: (ט) בא"ד וא"ת מ"ב אמאי כשר הכא ולא אמי וכו' וי"ל התם דפסלינן בתחלה מדרבנן משום דעדי הגט: (י) בא"ד ואיכו משום תנאי אבל: (כ) בא"ד מעדים שלמטה כו': מכלל: (ל) ד"ה שיטה וכו' דאי מזייף וכתב ביה וכו' שהוא מזייף כיון שהבן שני שיטין דקות יותר משאר אותיות השטר לא"ל: (מ) בא"ד הרחיק שיטה אחת כשר: (נ) בא"ד למסקנא דהכא וכו' שני שיטין ואחת ואוירא וכו': (ס) ד"ה כגון וכו' לעשותו בריוח הס"ד ואמ"כ מה"ד שיטה אחת וכו' בלא אויר דאם לא כן שיטה אחת למאי חזיא: (ע) ד"ה דמטייט וכו' שיכר החלק מעט שאז ניכר שלא: (פ) בא"ד והאשרתא של מטה מקיימת אותם ואם אין גליון וכו' ואשרתא מקיימת לעדים שזייף: (צ) ד"ה שטר וכו' והא דפסלינן: (ק) ד"ה ר' יוחנן וכו' דר' יוחנן פסיל אפילו בטיוטא שיטה אחת בין עדים לאשרתא משום דימחקנה וכו' והאשרתא מקיימת אותו דסביר ליה דמקיימין וכו':

מוסף תוספות

א. או למילוי, לכך תתקיים העדות בשאר. גיטין יח: תוד"ה אמרי. ב. דודאי לשם עדות חתמו. שם. ג. שגורס בברייתא ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים. לעיל תוד"ה אלא. ד. [ד]כיון דעדי הגט אין חותמין זה בלא זה סברי שהראשונים הם עיקר עדות לפי שחתמו הראשונים לפני כל העדים. שם. ה. דתו ליכא למיחש לחורבא דהא לעולם כי מקיים שלשה מהם, השנים מהם כשרים. ריטב"א גיטין פג. ועיי"ש בגמ' דלא הוכשרו בו אלא עד אחד קרוב בלבד ולהכי ליכא שום חששא בהא. ו. [ד]ניחוש דלמא אתי לקיומיה בשנים קרובים או בחד קרוב וחד כשר. גיטין יח: תוד"ה אמרי. ז. איכא דקשיא ליה עליה א"כ למה אין למרין משיטה אחרונה כשהוא נכתב ע"י סופר כיון דכל מאן דזייף לא אזיל לגבי

(ח) ומשו"ה פסול. (ט) נראה לי"ל וכשיטה שנייה אינן תופסין אלא בחור אחד וכו'.